

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงบรรยาย(Descriptive research)เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแล ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปอาศัยอยู่ โดยเป็นผู้ที่สามารถติดต่อสื่อสารได้ ไม่มีภาวะจิตเสื่อม (ทดสอบโดยแบบทดสอบภาวะจิตเสื่อมของบรรลุ ศิริพานิช, 2531)

2. มีผู้ดูแลที่มีอายุระหว่าง 15-59 ปีอาศัยอยู่ โดยเป็นผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้

3. ผู้สูงอายุและผู้ดูแลให้ความร่วมมือในการวิจัย

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้มีแบบแผนในการเลือกตัวอย่าง (Sampling design) แบบ Simple One-Stage Cluster Sampling ดังนี้

1. แบ่งเขตการปกครองในเทศบาลเมืองขอนแก่น ออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตเมือง เขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท และเขตแออัด (ฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองขอนแก่น, 2538) ตามเกณฑ์การแบ่งเขต ดังนี้

- 1.1 เขตชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่มีอาคารพาณิชย์และบ้านเรือนตั้งอยู่อย่างหนาแน่น มีสาธารณูปโภคครบถ้วน

- 1.2 เขตชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะเป็นสังคมชนบทมาแต่ดั้งเดิม มีบ้านอยู่ห่างกัน แต่ถูกจัดให้อยู่ในเขตเทศบาล

1.3 เขตชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ อย่างหนาแน่นไม่เป็นระเบียบ มีสภาพแวดล้อมและสุขาภิบาลไม่ดี ประชากรอพยพย้ายถิ่นมาจากที่อื่น

2. รวบรวมรายชื่อชุมชนย่อยในแต่ละเขตการปกครอง ได้ดังนี้

2.1 เขตเมือง ประกอบด้วยชุมชนย่อย 5 ชุมชน ได้แก่

1. คุ่มวัดธาตุ
2. ซอยธารทิพย์
3. หอนงแวงเมืองเก่า
4. คุ่มวัดศรีนวล
5. คุ่มวัดกลาง

2.2 เขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท ประกอบด้วยชุมชนย่อย 22 ชุมชน ได้แก่

1. บ้านตุม
2. โนนทัน 1
3. โนนทัน 2
4. โนนทัน 3
5. โนนทัน 4
6. คอนหญ้านาง
7. โนนชัย
8. โนนหนองวัด 1
9. โนนหนองวัด 3
10. ศรีฐาน 1
11. ศรีฐาน 2
12. สามเหลี่ยม 1
13. สามเหลี่ยม 2
14. สามเหลี่ยม 3
15. บะขาม
16. หอนงแวงตราซุ 1
17. หอนงแวงตราซุ 3
18. หลังสนามกีฬา 1
19. หลังสนามกีฬา 2
20. หอนงใหญ่ 1

21.หนองใหญ่ 2

22.หลังศูนย์ราชการ

2.3 เขตแออัด ประกอบด้วยชุมชน 5 ชุมชน ได้แก่

1.เทพารักษ์

2.ชัยณรงค์

3.โนนหนองวัด 2

4.มิตรภาพ

5.หนองแวงตราซู่ 2

3. สอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองขอนแก่น เพื่อหาเขตการปกครองที่มีความแปรปรวนของความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวสูงที่สุด เพื่อทำการเก็บข้อมูลในหมู่บ้านนอกเขตเทศบาลที่มีคุณสมบัติเหมือนกับเขตดังกล่าว หาค่าความแปรปรวนสัมพัทธ์ของความคาดหวังของผู้สูงอายุระดับครอบครัว เพื่อนำไปแทนค่าในสูตรคำนวณขนาดชุมชนตัวอย่างต่อไป โดยการสอบถามสรุปได้เขตที่มีความแปรปรวนสูงที่สุด คือ เขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท

4. เลือกหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติเหมือนกับ ชุมชนในเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบทแต่อยู่นอกเขตเทศบาลมา 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านเลิงเปือย บ้านตมน้อย และบ้านโนนต่น

5. ทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว มาหมู่บ้านละ 10 ครอบครัว นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความแปรปรวนสัมพัทธ์ของความคาดหวังของผู้สูงอายุระดับครอบครัว ซึ่งได้เท่ากับ 0.82 แล้วนำไปแทนค่าในสูตรคำนวณขนาดชุมชนตัวอย่าง

6. คำนวณหาขนาดชุมชนตัวอย่าง(Cluster Samples) จากสูตรของ Levy and Lemeshow (1980) ได้ขนาดชุมชนตัวอย่าง = 2.98

7. สุ่มชุมชนตัวอย่างจากแต่ละเขตการปกครอง มาเขตละ 3 ชุมชน โดยการสุ่มแบบsimple random sampling ได้ชุมชนตัวอย่างทั้งสิ้น 9 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดศรีนวล บ้านตม วัดธาตุ เทพารักษ์ ชัยณรงค์ หลังสนามกีฬา1 ศรีฐาน2 มิตรภาพ และ วัดกลาง

8. ทำการสำรวจพื้นที่ใน 9 ชุมชน เพื่อหาจำนวนครอบครัวผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ได้ครอบครัวผู้สูงอายุในชุมชนตัวอย่างที่สุ่มได้

ทั้งสิ้น 214 ครอบครัว ดังแสดงในตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนครอบครัวผู้สูงอายุในชุมชนตัวอย่างจำแนกตามเขตและชุมชน

เขตการปกครอง	ชุมชน	จำนวนครอบครัวผู้สูงอายุ
1. เขตเมือง	1. วัดธาตุ	47
	2. วัดศรีนวล	22
	3. วัดกลาง	37
2. เขตกิ่งเมืองกิ่ง ชนบท	1. บ้านตุม	47
	2. ศรีฐาน 2	15
	3. หลังสนามกีฬา 1	11
3. เขตแออัด	1. เทพารักษ์	12
	2. ชัยณรงค์	14
	3. มิตรภาพ	9
รวม 3 เขต	9 ชุมชน	214 ครอบครัว

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุได้แก่เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา รายได้ แหล่งรายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส สถานภาพในครอบครัว จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผู้ที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย และ โรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแลได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา รายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส และความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 อันดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดความต้องการของผู้สูงอายุของEbersole(1990) ที่ประยุกต์จากทฤษฎีความต้องการของ Maslow และการศึกษานำร่อง (Pilot study) ในครอบครัวผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับประชากรที่ศึกษา แต่ไม่ได้อยู่ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น โดยแบบสัมภาษณ์จะประกอบด้วยเนื้อหาที่ครอบคลุมการดูแลผู้สูงอายุทั้ง 5 ด้าน คือ

- | | |
|--|--------------|
| 1. การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย | จำนวน 12 ข้อ |
| 2. การตอบสนองความต้องการความมั่นคงปลอดภัย | จำนวน 9 ข้อ |
| 3. การตอบสนองความต้องการความรักเป็นเจ้าของ | จำนวน 7 ข้อ |
| 4. การตอบสนองความต้องการการมีคุณค่าในตนเอง | จำนวน 14 ข้อ |
| 5. การตอบสนองความต้องการความสำเร็จในชีวิต | จำนวน 8 ข้อ |
| | รวม 50 ข้อ |

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามผู้ดูแลเกี่ยวกับความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว โดยจะเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะและจำนวนข้อคำถามเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในส่วนที่ 3

โดยการตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามในส่วนที่ 3 และ 4 นั้นจะให้ผู้ตอบ ตอบเป็น 2 คำตอบในแต่ละข้อคำถามดังนี้

การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

คำตอบแรกจะให้ผู้สูงอายุตอบ ความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ว่าผู้สูงอายุมีความคาดหวังว่าจะให้ผู้ดูแลมีการปฏิบัติเช่นนั้นมากน้อยเพียงใด และคำตอบที่ 2 ให้ผู้สูงอายุตอบว่า ได้รับการปฏิบัติในลักษณะนั้นๆมากน้อยเพียงใด

การตอบแบบสอบถามของผู้ดูแล

คำตอบแรก จะให้ผู้ดูแลตอบ ความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ว่าผู้ดูแลมีความคาดหวังว่าจะปฏิบัติเช่นนั้นมากน้อยเพียงใด และคำตอบที่ 2 ให้ผู้ดูแลตอบว่า ได้มีการปฏิบัติจริงในลักษณะนั้นๆมากน้อยเพียงใด

เกณฑ์การตอบและให้คะแนน ผู้วิจัยได้กำหนดดังนี้ คือ

แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

- มาก หมายถึง ผู้สูงอายุมีความคาดหวังที่จะ ได้รับการดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้รับการดูแลในลักษณะนั้น เป็นประจำ ให้ 4 คะแนน
- ปานกลาง หมายถึง ผู้สูงอายุมีความคาดหวังที่จะ ได้รับการดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้รับการดูแลในลักษณะนั้น เป็นบางครั้ง ให้ 3 คะแนน
- น้อย หมายถึง ผู้สูงอายุมีความคาดหวังที่จะ ได้รับการดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้รับการดูแลในลักษณะนั้น นานๆ ครั้ง ให้ 2 คะแนน
- ไม่เคย หมายถึง ผู้สูงอายุไม่เคยคาดหวังหรือไม่เคยรับรู้ว่าจะ ได้รับการดูแลในลักษณะนั้นเลย ให้ 1 คะแนน

แบบสอบถามผู้ดูแล

- มาก หมายถึง ผู้ดูแลมีความคาดหวังที่จะ ให้การดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้ให้การดูแลในลักษณะนั้น เป็นประจำ ให้ 4 คะแนน
- ปานกลาง หมายถึง ผู้ดูแลมีความคาดหวังที่จะ ให้การดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้ให้การดูแลในลักษณะนั้น เป็นบางครั้ง ให้ 3 คะแนน
- น้อย หมายถึง ผู้ดูแลมีความคาดหวังที่จะ ให้การดูแลหรือรับรู้ว่าจะ ได้ให้การดูแลในลักษณะนั้น นานๆ ครั้ง ให้ 2 คะแนน
- ไม่เคย หมายถึง ผู้ดูแลไม่เคยคาดหวังหรือไม่เคยรับรู้ว่าได้ ให้การดูแลในลักษณะนั้นเลย ให้ 1 คะแนน

3.3 การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การหาความตรงตามเนื้อหา(Content Validity)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่านเป็นผู้ประเมินค่าความตรงของเครื่องมือ ได้แก่

1. แพทย์ผู้มีประสบการณ์ด้านผู้สูงอายุ 1 ท่าน
2. อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ด้านผู้สูงอายุ 1 ท่าน
3. อาจารย์พยาบาลผู้มีประสบการณ์ด้านผู้สูงอายุ 2 ท่าน
4. พยาบาลผู้มีประสบการณ์ด้านผู้สูงอายุ 2 ท่าน

5. อาจารย์ด้านมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 1 ท่าน จากนั้นจึงทำการปรับปรุงเนื้อหาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การหาความเที่ยง(Reliability)

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครอบครัวผู้สูงอายุและผู้ดูแลในครอบครัว ที่มีคุณลักษณะคล้ายกับประชากรที่ศึกษาจำนวน 30 ครอบครัว ในหมู่บ้านเลิงเปื่อย บ้านตมน้อย และบ้านโนนต่น แล้วนำมาหาความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค(Cronbach's alpha coefficient)

ได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ความคาดหวังของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ได้ค่าความเที่ยง 0.89

แบบสัมภาษณ์การรับรู้ของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ได้ค่าความเที่ยง 0.90

แบบสอบถามความคาดหวังของผู้ดูแล เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ได้ค่าความเที่ยง 0.91

แบบสอบถามการรับรู้ของผู้ดูแล เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ได้ค่าความเที่ยง 0.87

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ขออนุญาตแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ติดต่อประสานงานกับนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองขอนแก่นและประธานชุมชนตัวอย่าง 9 ชุมชน

2. แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือจากประธานชุมชนในการประชาสัมพันธ์ ให้ครอบครัวผู้สูงอายุทราบล่วงหน้าทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทุกวัน ตั้งแต่เวลา 7:00 น.-18:00 น. ที่บ้านหรือที่วัด ระหว่างเดือน กรกฎาคม 2538 ถึง กันยายน 2538 โดยใช้เวลาสัมภาษณ์รายละประมาณ 45 นาที

4. พบและชี้แจงการตอบแบบสอบถามแก่ผู้ดูแลที่บ้าน และนัดวันเวลาที่มารับแบบสอบถามคืนภายในสัปดาห์ต่อไป

5. รวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมSPSS/PC+ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุและผู้ดูแล หาความถี่และร้อยละ
2. คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 95 % ช่วงความเชื่อมั่นของค่าเฉลี่ย และร้อยละของค่าเฉลี่ยจากคะแนนเต็มของคะแนนความคาดหวังและคะแนนการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว
3. ทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่าง
 - 3.1 คะแนนความคาดหวังของผู้สูงอายุและผู้ดูแลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว
 - 3.2 คะแนนการรับรู้ของผู้สูงอายุและผู้ดูแลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว

โดยใช้สถิติทดสอบtแบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน(Paired t-test) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังกับการรับรู้ของผู้สูงอายุ และความคาดหวังกับการรับรู้ของผู้ดูแลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และหา 95 % ช่วงความเชื่อมั่นของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์